

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-613-3-49>

**SOFT POWER IN WARTIME: CULTURAL DIPLOMACY
AS A RESOURCE OF INTERNATIONAL SOLIDARITY
FOR UKRAINE**

**М'ЯКА СИЛА У ВІЙНІ: КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ
ЯК РЕСУРС МІЖНАРОДНОЇ СОЛІДАРНОСТІ УКРАЇНИ**

Mezhenska O. V.

*PhD in Political Science,
Associate Professor at the Department
of Political Science
and International Relations
Taras Shevchenko Luhansk
National University
Poltava, Ukraine*

Меженська О. В.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин
Державний заклад «Луганський
національний університет імені
Тараса Шевченка»
м. Полтава, Україна*

Дипломатія традиційно виступає ключовим інструментом міжнародних відносин, покликаним забезпечувати мир, безпеку та стабільність у світі. Вона сприяє врегулюванню конфліктів, розвитку міждержавної співпраці, зміцненню міжнародного права та створенню ефективних механізмів співіснування. Російська агресія проти України докорінно трансформувала традиційні підходи до дипломатичної діяльності, поставивши перед державою складне завдання – адаптувати наявні практики до воєнних умов і водночас виробити нові інструменти зовнішньополітичної взаємодії. В умовах збройної агресії українська культурна дипломатія набула особливого значення, перетворившись на ключовий механізм мобілізації міжнародної підтримки та зміцнення солідарності світової спільноти навколо України.

Концепт «м'якої сили», сформульований Дж. Наєм, визначає здатність держави досягати політичних цілей завдяки привабливості культури, ідей та цінностей [6]. Н. Калл розглядає культурну дипломатію як інструмент налагодження культурних відносин між державою та іноземною аудиторією [3, с. 6]. Українські дослідниці О. Розумна та Т. Черненко підкреслюють її подвійний характер: зовнішній, що спрямований на формування міжнародного іміджу, та внутрішній, пов'язаний із реформуванням культурної політики [4]. За спостереженням Н. Ржевської, культурна дипломатія сприяє розвитку толерантності й взаємоповаги та знижує ризики міжкультурних конфліктів [5]. У міжнародній практиці зміст поняття варіює: у Франції воно ототожнюється із зовнішньою культурною політикою, в Австрії,

Нідерландах і Швеції – з міжнародною культурною політикою, у Великій Британії, Австралії, Канаді та Сінгапурі – з міжнародними культурними відносинами, тоді як у КНР акцент робиться на «народній дипломатії» як масовій недержавній культурній комунікації [3, с. 10–11]. Означене дає підстави стверджувати, що культурна дипломатія є не лише інструментом для поширення інформації за кордоном, але й засобом внутрішнього розвитку суспільства, адже саме від змісту й якості культурного продукту залежить його ефективність у зовнішньополітичній площині.

Форми сучасної культурної дипломатії охоплюють форуми, фестивалі, гастролі, виставки, ярмарки, дні національної мови та культури, змагання, конкурси, конгреси, конференції, програми науково-дослідного й освітнього обміну, стипендіjno-грантові практики, діяльність фондів і неурядових організацій, при цьому її ключовими елементами виступають художня культура, вища освіта, наука, спорт, туризм і журналістика, тоді як засоби масової культури, завдяки зрозумілості та доступності для широкої аудиторії, слугують ефективним каналом поширення інформації про державу.

З початком повномасштабної агресії Росії культурна дипломатія стала для України ключовим інструментом зовнішньополітичної комунікації, оскільки багаторівнева система її реалізації, що поєднує державні інституції та недержавних акторів (громадські ініціативи й діаспору), формує транснаціональну мережу міжнародної солідарності на підтримку української держави. Українське кіно, література, музика та візуальне мистецтво в умовах війни почали виконувати функції, що виходять за межі суто культурної творчості. Вони стали засобами інформування міжнародної спільноти про реалії війни, свідченням людської стійкості та боротьби за право на незалежність. Українські документальні фільми, презентовані на міжнародних фестивалях у Берліні, Каннах чи Венеції, набули значення своєрідної «візуальної дипломатії», адже демонструють правду про життя в умовах війни без прикрас і пропаганди. Виставки українських художників у Парижі та Берліні засвідчують, що Україна є культурним суб'єктом, здатним продукувати цінності європейського рівня.

Показовим прикладом інституціоналізації культурної дипломатії є проєкт **«Культура vs війна»** Андрія Різоля, що у мультимедійному форматі (короткометражні та повнометражний фільм, артбук, фотовиставки) транслює світовій спільноті достовірні наративи війни через творчий досвід митців, які водночас стали учасниками бойових дій та волонтерського руху; їхні біографії поєднують мистецтво й громадянську мобілізацію, утверджуючи символіку стійкості та незламності українського народу. Важливим сегментом культурної дипломатії виступає також українська музика, яка, маючи глибокі

історичні корені та універсальну зрозумілість, водночас зберігає національну ідентичність і формує культурний імідж держави у глобальному контексті [1].

Окремим напрямом стають цифрові формати культурної дипломатії, які у воєнний час набули особливої ваги. Українські музеї та культурні інституції створюють віртуальні тури, які дозволяють іноземним відвідувачам ознайомитися з культурною спадщиною, навіть коли фізичний доступ до експозицій ускладнений. Прикладом є цифрові архіви, де зберігаються відскановані копії рідкісних рукописів чи мистецьких робіт, що рятують культурну спадщину від знищення війною. У соцмережах активно працюють інформаційні кампанії, що поєднують мистецькі роботи, відео та свідчення очевидців війни, створюючи емоційний та візуально переконливий образ сучасної України. Онлайн-виставки на платформах Google Arts & Culture чи партнерські проекти з музеями світу дозволяють розширити аудиторію, вийти за межі географічних кордонів і впливати на громадську думку в інших країнах.

Культурна зовнішньополітична діяльність під час воєнних дій – це дієва зброя в боротьбі з пропагандою, що є частиною гібридної війни. Дипломатична мова фактів разом з емоційними засобами мистецтва значно розширює аудиторію матеріалів і посилює сприйняття реципієнтів.

Культурна дипломатія України – це не лише мистецтво чи «м'яка сила» – це стратегічний фронт, на якому вирішується питання нашого майбутнього. Вона зміцнює міжнародну коаліцію, бореться з дезінформацією, формує імідж України як сучасної європейської нації і водночас забезпечує внутрішню стійкість, наголосив Микола Точицький, міністр культури і стратегічних комунікацій. «Саме тому кожен з нас несе відповідальність за цю місію – місію захисту й поширення української культури як фундаменту нашої незалежності»[3].

Таким чином, в умовах російсько-української війни культурна дипломатія стала одним із ключових ресурсів м'якої сили України, адже дозволяє долати бар'єри нерозуміння, формувати довіру, консолідувати міжнародну підтримку та зміцнювати державну суб'єктність. Вона вийшла за межі гуманітарної сфери, перетворившись на стратегічний фронт, де вирішується питання незалежності та майбутнього країни. Сьогодні культура зміцнює політичну націю, формує єдність суспільства, підсилює міжнародний імідж України та мобілізує солідарність світової спільноти, що зумовлює необхідність розглядати культурну дипломатію як один із фундаментальних напрямів зовнішньої політики поряд із безпековим та економічним виміром.

Література:

1. «(Не)нові інструменти публічної дипломатії під час війни. Кіно і музика». П'ята зустріч в рамках проєкту «Жінка в дипломатії: виклик чи місія?» у межах проєкту «Жіноче обличчя дипломатії» із прямою трансляцією». Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ, 17 вересня 2025 року .Пряма трансляція. URL: <https://sshdir.org.ua/>
2. Культурна дипломатія в часи війни – це спосіб довести суб'єктність України. Виступу Міністра культури і стратегічних комунікацій на презентації CultHub – нового проєкту Lb.ua і компанії «Карпатська джерельна» URL: https://lb.ua/blog/mykola_tochytskyi/676409_kulturna_diplomatiya_chasi_viyntse.html
3. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка; Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ: ДП «ГДІП», 2021. 252 с. URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/ukr.pdf>
4. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.– експерт. матеріалів / за заг. ред. О.П. Розумної, Т.В. Черненко К.: НІСД, 2016. 92 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-10/kult_dyp-cd7f1.pdf
5. Ржевська Н.Ф. Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи. *Міжнародні відносини*. 2018. № 18 – 19. URL: http://clouds.iir.edu.ua/index.php/pol_n/issue/view/197
6. Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2022. № 616, p. 94. URL: <http://www.jstor.org/stable/25097996>